

Bacheloroppgave

«Gi de stille barna en stemme»

En empirisk oppgave som belyser hvordan en miljøterapeut kan hjelpe barn med selektiv mutisme i skolen

Yvonne Nathalie Dimmen og Amalie Moldskred
Botnen

Sosionom

2022

HØGSKULEN
I VOLDA

Gruppeerklæring

Denne oppgaven er vårt eget og selvstendige arbeid. Den gir ikke bruk av andre sitt arbeid uten at det er oppgitt, den gir ikke bruk av tekst fra eget arbeid uten at det er oppgitt, og kilder som er brukt er ført inn i både tekst og kildeliste i på en måte som gjør at vi ikke vil få en «ufortjent rennomegevinst». Den har heller ikke vært brukt som eksamenssvar eller arbeidskrav tidligere.

Jeg vet at oppgaven vil bli elektronisk kontrollert for plagiat og at alvorlig brudd med «god sitatskikk» blir behandlet som fusk, jf. UH-loven § 4-7 og § 4-8, 3. ledd.

Det er ikke behandlet personopplysninger i arbeidet med oppgaven. Prosjektet er dermed ikke omfattet av personopplysningsloven.

Vi gir Høgskolen i Volda rett til å publisere oppgaven vederlagsfritt i elektronisk form.

Sammendrag

Med denne bacheloroppgaven ønsker vi å sette lys på selektiv mutisme da det er manglende kunnskap rundt denne diagnosen, og dermed bidra til å gi de tause barna en stemme. Forventningene til dagens lærere har blitt mer omfattende og en miljøterapeut i skolen kan bidra til bredere kompetanse som kan være til hjelp. Vi har derfor rettet fokuset på hvordan en miljøterapeut kan hjelpe barn med selektiv mutisme i skolen. I løpet av oppgaven får vi innsyn i hvilke utfordringer de kan møte på, hvordan en kan tilrettelegge og hvordan et samarbeid med de pårørende kan være. For å finne svar på problemstillingen i denne empiriske oppgaven har vi benyttet oss av nettsiden «stillebarn.no» og analysert historiene som er tilgjengelige for å danne erfaringskunnskap. Videre har vi satt dette opp mot faglitteratur og forskning for å se om det er sprik eller samstemthet.

Gjennom denne oppgaven har vi kommet frem til at barn med selektiv mutisme kan ha utfordringer med å bli misforstått. Samlet sett ser vi at utfordringen for barna er å ha full deltakelse i skolen. Tilrettelegging som en trygg voksen med kompetanse innenfor diagnosen kan være nyttig for å kartlegge ulike behov. Studien viser videre at alternativ læring, mindre grupper, brukermedvirkning og empowerment er viktige verktøy for barna i skolehverdagen. Svaret på problemstillingen er derfor å forstå at barnet kan oppleve å ikke ha full deltakelse i skolen. Dette kan føre til marginalisering, og miljøterapeuten kan kompensere for problemet med å være en trygg voksen og tilrettelegge slik barnet er utstyrt med ulike verktøy som kan gi de mulighet for faglig og sosial mestring. Det kan bidra til mer deltakelse i skolen og hindre marginalisering. Ved å sørge for et godt samarbeid med pårørende kan vi få til utvikling og fremgang for barnet med selektiv mutisme. En kan derfor si at pårørende kan bidra som en ressurs for å hjelpe barnet til å mestre skolehverdagen.

Abstract

With this bachelor's thesis, we wish to bring focus on selective mutism because of the lack of knowledge around this diagnosis and we want to give the silent children a voice. The expectations of today's teachers have become more extensive and a milieu therapist in school can contribute to broader competence that can help. We have therefore focused on how a milieu therapist can help children with selective mutism in school. During the task, we get to know what challenges they may face, how to facilitate and how a collaboration with the relatives can be. To find answers to the problem in this empirical task, we have used the website "stillebarn.no" and analyzed the stories available to form experiential knowledge. Furthermore, we have set this up against academic literature and research to see if there is a gap or consensus.

Through this task, we have concluded that children with selective mutism may have challenges in being misunderstood. Overall, we see that the challenge for the children is to have full participation in school. Facilitation as a confident adult with expertise in diagnosis can be useful in mapping different needs. The study also shows that alternative learning, smaller groups, user participation and empowerment are important tools for children in everyday school life. The answer to the thesis question is therefore to understand that the child may experience not having full participation in school. This can lead to marginalization, and the milieu therapist can compensate for the problem with being a safe adult and facilitate as the child is equipped with various tools that can allow them to professionally and social learning. This can contribute to more participation in school and prevent marginalization. By ensuring a good collaboration with relatives, we can bring development and progress for the child with selective mutism. It can therefore be said that relatives can contribute as a resource to help the child to master everyday school life.

Forord

Vi nærmer oss slutten på studietiden, og vi har blitt bedre kjent med oss selv og hverandre. Den har gjort at vi reflekterer mer reflektert rundt situasjoner som vi opplever, eller som personer rundt oss står i.

Vi ønsker å rekke en stor takk til vår veileder Roar Stokken som har vært tilgjengelig og behjelpelig med faglig kunnskap, motivasjon og veiledning av denne oppgaven.

Videre ønsker vi å takke familie og venner som har bidratt med tilbakemeldinger og refleksjoner som har vært til stor hjelp. Samtidig ønsker vi å takke hverandre som har skrevet denne oppgaven, gjennom refleksjoner og samarbeid har denne oppgaven blitt til.

Vi gleder oss til å komme ut i yrkeslivet, og tilegne oss erfaring og sette teori ut i praksis!

Innholdsfortegnelse

Gruppeerklæring	ii
Sammendrag	iii
Abstract	iv
Forord	v
1.0 Innledning	1
1.1 <i>Problemstilling og forskningsspørsmål</i>	2
2.0 Selektiv mutisme	4
3.0 Teoretiske perspektiv	5
3.1 <i>Miljøterapeutens rolle i skolen</i>	5
3.2 <i>Relasjonsarbeid</i>	6
3.3 <i>Kommunikasjon og tillit</i>	8
3.4 <i>Empowerment og brukermedvirkning</i>	10
3.5 <i>Toleransevinduet</i>	11
3.6 <i>Marginalisering</i>	11
4.0 Forskning på feltet	12
5.0 Metode	14
5.1 <i>Dokumentstudie</i>	14
5.2 <i>Utvalg</i>	15
5.3 <i>Analyse</i>	15
5.4 <i>Etikk</i>	15
5.5 <i>Metodekvalitet</i>	16
5.6 <i>Metodekritikk</i>	16
6.0 Funn	17
6.1 <i>Hvilke utfordringer opplever barn med selektiv mutisme i skolen?</i>	17
6.2 <i>Hvordan kan miljøterapeuten tilrettelegge for barnet?</i>	18
6.3 <i>Hvordan kan man samarbeide med pårørende?</i>	19
7.0 Diskusjon	21
7.1 <i>Utfordringer</i>	21
7.2 <i>Tilrettelegging</i>	23
7.2.1 <i>Alternativ læring</i>	25
7.3 <i>Pårørende</i>	27
8.0 Avslutning	29
Bibliografi	31

1.0 Innledning

Selektiv mutisme er en diagnose der barn i visse situasjoner ikke prater (Norsk Helseinformatikk, 2021), som ofte er i barnehagen og skolen (Omdal H. , 2016, s. 15). Det dreier seg ikke om at barnet ikke ønsker å prate, men det klarer ikke og forstår heller ikke hvorfor (Norsk Helseinformatikk, 2021). Foreningen for selektiv mutisme (2022) hevder at det i underkant er 1% av barn som har selektiv mutisme og det kan sees helt ned til 2-3 årsalderen. Nyere forskning har vist at tilstanden er knytt opp til sosial angst (Lundahl, Ørbech, & Kristensen, 2009, s. 8), og angstlidelser er ifølge Norsk Helseinformatikk (2022) den vanligste psykiske lidelsen hos barn, unge og voksne. Psykiske lidelser koster Norge 70 milliarder kroner årlig, og er dermed et problem både for samfunn og individ.

For noen barn med selektiv mutisme går ikke tausheten over av seg selv, og vil vare gjennom hele skolegangen (Kristensen, 2005, s. 20). Ifølge Foreningen for selektiv mutisme (2022) kan barna bryte ut av tausheten, men det er da viktig å komme tidlig inn for å hjelpe. En elleveårings forklaring på hvordan mange år med taushet i skolen startet slik: *«Jeg greide ikke å si noe første skoledag, så da kunne jeg jo ikke gjøre det dagen etter heller»* (Kristensen, 2005, s. 19).

Med tanke på konsekvensene for barna er det bekymringsverdig at diagnosen har fått så lite faglig og forskningsmessig oppmerksomhet. Som Omdal (2016) nevner er hun den eneste forskeren på selektiv mutisme innenfor den spesialpedagogiske fagdisiplinen i Norge (s. 11). For å sette det opp mot en tilstand med tilsvarende forekomst har autisme egne internasjonale tidsskrifter, store forskningsprogrammer og verdenskongresser (Kristensen, 2005, s. 19). Omdal (2016) reagerer på manglende litteratur på området og setter spørsmålstegn rundt hvordan en da kan forberede studenter på potensielle møter med barn som unngår å snakke i barnehagen eller skolen, men som kan snakke hjemme (s. 11). Det er dermed et viktig tema å belyse for å skape mer kunnskap.

Sosialarbeidere blir gjerne omtalt som miljøterapeuter, som er en relativt ny yrkesgruppe i skolen. Flere skoler benytter seg av dette, selv om det ikke er en lovpålagt tjeneste (Borg, Drange, Fossetøl, & Jarning, 2014, s. 7). Vi vil dermed rette fokuset på hva vi som

miljøterapeuter i skolen kan bidra med sosialt og faglig for denne brukergruppen. Dette er også drøftet i en melding til Stortinget. Der skriver kunnskapsdepartementet at sosionomer kan ha en viktig oppgave når det kommer til kompetanse. Det kan være avlastende for lærere, konfliktdempende og føre til mindre uro i klassen, som ofte kan være et følge av manglende oppfølging av psyko-sosiale problemer (Kunnskapsdepartementet, 2009-2010, s. 50).

I oppgaven har det teoretiske perspektivet blitt utformet med basis i sentrale teorier for sosialarbeiderens yrkest teori, og utvalget er relasjonsarbeid, kommunikasjon, tillit og empowerment. I tillegg til disse ble toleransevinduet, brukermedvirkning og marginalisering tilføyd. For å innhente empiri til problemstillingen ble det benyttet nettsiden «stillebarn.no». Den inneholder historier fra personer som har kunnskap om diagnosen eller har den selv. Analysen av dette utgjør erfaringskunnskap som vi vil sette opp mot faglitteraturen om selektiv mutisme, sosialt arbeid og forskning på feltet.

Erfaringskunnskap er en analyse metode som baserer seg på sannhet av personlig erfaring. Faglitteraturen kommer fra sannhet basert på refleksjon over informasjon fra andre eller observasjon. Denne formen for analyse er nyttig fordi den får frem brukerperspektivet i erfaringskunnskap som er basert på faktiske erfaringer som er unike, begrenset og er mer representativ for andres opplevelse som har samme problem (Borkman, 1976). Med disse to kunnskapstypene kan vi finne ut om det er sprik eller samstemthet i kunnskapen, og kan oppnå en dypere kunnskap til problemstillingen.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Med bakgrunn for denne problemforståelsen er det grunn til å skape mer kunnskap rundt diagnosen og hvordan vi som miljøterapeuter kan bidra til en bedre skolehverdag.

Problemstillingen er dermed: *Hvordan kan miljøterapeuten hjelpe barn med selektiv mutisme i skolen?*

For å komme frem til en konklusjon til problemstillingen har vi formet tre forskningsspørsmål. Det er vesentlig å kjenne til hvilke utfordringer barnet kan ha i skolen og

hvordan dette påvirker barnet for å kunne hjelpe. Dermed er første forskningsspørsmål:

Hvilke utfordringer opplever barn med selektiv mutisme i skolen?

For å kunne hjelpe barnet må en kunne tilrettelegge for de ulike utfordringene de opplever, og kunne bistå barnet i sosial og faglig utvikling. Dette førte oss til forskningsspørsmålet:

Hvordan kan miljøterapeuten tilrettelegge for barnet?

I arbeidet på skolen er det sentralt med et samarbeid med pårørende. Derfor ønsker vi å se nærmere på dette, og hvordan et slikt samarbeid kan fungere for at barnet får et godt og trygt miljø på skolen. Det siste forskningsspørsmålet er dermed: *Hvordan kan man samarbeide med pårørende?*

2.0 Selektiv mutisme

Tilstanden handler om sosial angst, og forståelsen av dette er dermed viktig for å kunne hjelpe. Barn med selektiv mutisme har på en måte løst sin sosiale angst ved å bli tause, men denne løsningen er også blitt deres problem (Kristensen, 2005, s. 20). Vi kan derfor se viktigheten av å belyse temaet slik yrkesutøvere vet hva de skal se etter, og ikke bare tenke at det er et sjenert barn.

Behandlingsapparatet må også ha kjennskap til at tausheten kan skjule utviklingsproblemer, og dermed er utredning av disse barna viktig. På grunn av barnets tilbaketrekning og taushet blir det ofte ikke gjort. Dette kan føre til misforståelser ved lettere utviklingsforstyrrelse og barn med lærevansker kan gå glipp av nødvendig tilrettelagt undervisning (Kristensen, 2005, ss. 23-24). I opplæringsloven (1998, §9A-4) står det at alle som jobber på en skole skal følge med på at elever får et trygt og godt skolemiljø. Samt står det i opplæringsloven (1998, §5-1) at dersom eleven ikke kan delta i ordinær opplæring har en rett på spesialundervisning. Barn med selektiv mutisme kan trenge spesialundervisning gjennom skolegangen ettersom det kan være utfordrende for dem å delta på all undervisning, eller på grunn av skjulte utviklingsproblemer.

Fordi det ikke finnes noen retningslinjer for behandling i Norge er det svært viktig at de får en stemme. Det finnes tydelige strukturer for barn som har dysleksi, autisme og så videre, og dette jobbes med å få til av Foreningen for selektiv mutisme også. Foreningen hevder at altfor mange får tilfeldige hjelpetiltak – om de får hjelp i det hele tatt (2022).

3.0 Teoretiske perspektiv

Her vil vi presentere det teoretiske rammeverket som har blitt brukt i studien. Vi vil starte med å beskrive miljøterapeutens rolle i skolen ettersom det er fokusområdet for oppgaven. Deretter tar vi for oss sosialarbeideres yrkesteori om relasjonsarbeid, kommunikasjon og tillit, empowerment og brukermedvirkning, toleransevinduet og marginalisering.

3.1 Miljøterapeutens rolle i skolen

Forventningene til dagens lærere har endret seg og blitt mer omfattende, og mange av oppgavene er ikke meningen at de skal håndtere alene (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011, ss. 11-12). Det å ha miljøterapeuter i skolen skal være en hjelp for lærerne for å bidra med et godt læringsmiljø, men også til utvikling av kompetanse. Et slikt tverrfaglig samarbeid blir dermed et ansvarsområde som læreren og miljøterapeuten har til felles (Misund, 2005, s. 17). For en miljøterapeut i skolen handler arbeidet om å jobbe mot et mål. Dette kan være mål knytt til enkelte elever, elevgrupper eller skolesystemet (Misund, 2005, s. 18). Når en jobber i skolen som miljøterapeut skal en samarbeidet med skolen om å nå målene i opplæringsloven. Det vil si at en skal jobbe for å medvirke til de faglige målene som er i læreplanen, slik at alle elever får utviklet sin sosiale kompetanse (Misund, 2005, s. 27).

Miljøterapeuten kan være behjelpelig for barna allerede i innkjøringsperioden. Sjenerte barn trenger lengre periode ved skolestart. Det kan være omvisning i lokalet, bli kjent med den nye læreren før de andre, foreldrene kan være mer til stede denne tiden, ha mindre barnegrupper og kortere dager. Uheldigvis kan denne type tilnærming bli tatt for overbeskyttelse og noen ganger årsaken til problemet. Dermed bør en alminneliggjøre selektiv mutisme og skape forståelse for ulikhet (Kristensen, 2005, s. 24).

Som miljøterapeut jobber en med mennesker for å kunne bedre deres livssituasjon og det kan gjøres med hjelp til selvhjelp. Dette handler om at en skal jobbe med forebygging, inkludering og deltakelse sammen med andre (Berg, Ellingsen, Levin, & Kleppe, 2015, s. 24). Hjelp kan bli gitt gjennom språkgrupper og lekegrupper da studier viser til erfaring der mindre grupper har hjulpet barn med å bryte tausheten. De viser til at økt voksentetthet kan bidra til å oppmuntre, styrke og støtte barnet i situasjoner sammen med andre (Lundahl, Ørbech, &

Kristensen, 2009, s. 41). Det å delta i en gruppe kan tilføre et nødvendig behov som en trygghetsfølelse eller et sosialt behov (Gjøsund & Huseby, 2015, s. 26). Miljøterapeutens rolle i skolen er dermed vesentlig for å svare på vår problemstilling, og vi kommer dermed til å se på hvordan denne rollen kan opptre for å skape bedring for barnet som har selektiv mutisme.

3.2 Relasjonsarbeid

Vi har tre former for relasjoner: *i*, *med* og *gjennom*. Når vi snakker om å jobbe *i* relasjoner handler det om de vi ikke velger selv. Gjennom vår fremtreden gir vi fra oss ulike signaler, for eksempel om vi er åpen for dialog eller avviser kontakt (Levin & Ellingsen, 2015, s. 113). Dette kan være problematisk for barn med selektiv mutisme fordi medelever, lærere og andre som jobber i skolen kan oppfatte det som avvisende, selv om det ikke er intensjonen. Derfor er det spesielt viktig at alle parter er bevisst på denne tilstanden og hvordan de skal forholde seg til det.

Videre jobber sosialarbeidere *med* relasjoner. Utfordringene brukeren har er ofte knyttet til relasjonelle forhold som de står i. Det kan handle om brukerens relasjoner til andre mennesker eller arenaer som for eksempel skole (Levin & Ellingsen, 2015, s. 113). Barn med selektiv mutisme kan føle på at andre tror de ønsker å være vanskelige, men det er ikke slik (Johnson & Wintgens, 2013, s. 17). Det er viktig å ha forståelse for hvordan barnet kan oppleve ulike situasjoner og det sosiale arbeidet har som mål å styrke brukeres relasjoner. Her er det naturlig og arbeidet med barnets relasjoner til andre i skolen. Når vi vet at relasjoner kan oppleves ulikt, kan det være nødvendig å se situasjonen ut fra andre perspektiver, for eksempel fra andre som også inngår i problemområdet (Levin & Ellingsen, 2015, ss. 113-114). Her kan skolen og pårørende være veldig sentral for barnet for å oppnå forståelse og forbedring i relasjoner.

I skolen er det naturlig å samarbeid med pårørende, men dette samarbeidet kan havne skjevt ut siden barnet fungerer så forskjellig hjemme og på skolen. På grunn av dette kan de føle at skolen og hjelpeapparatet overdriver fordi de ikke ser dette problemet hjemme. Denne ulike opplevelsen av barnet er viktig å ha forståelse for. Derimot skal en ikke gi symptomet for mye oppmerksomhet, men likevel arbeide for at barnet skal begynne å snakke (Kristensen, 2005, s.

23). Som Omdal (2016) nevner har tilstanden en dårligere prognose jo lenger tausheten varer (s. 82).

På bakgrunn av dette er det viktig med et godt samarbeid med de som er hjemme for ulik tilrettelegging. Johnson og Wintgens (2013) nevner eksempler der eleven kan komme før timen eller bli igjen etter skolen sammen med foreldrene (s. 41). Dette kan hjelpe barnet til å snakke med sine trygge personer i en utrygg situasjon. Andre eksempler som egen beskjedbok mellom skole og hjemme ble nevnt for at barnet skal slippe å gi beskjeder (s. 41). Samt hjemmebesøk av noen få i klassen som er tilpasset barnets behov og ønsker (ss. 45-46). Det kan tenkes at et slikt avtalt hjemmebesøk kan bidra til å hjelpe barnet, og øke vennekretsen.

En annen måte å jobbe *med* relasjoner kan være når vi prøver å påvirke omgivelsenes måte å forholde seg til brukerens situasjon på. Da jobber en med et mål om at brukeren skal oppleve mestring i sitt sosiale liv på ulike arenaer den enkelte inngår i (Levin & Ellingsen, 2015, s. 114). I arbeid med å styrke brukerens relasjoner til sine omgivelser, er også relasjonen mellom sosialarbeider og bruker vesentlig. Det er denne relasjonen vi snakker om når sosialarbeideren jobber *gjennom* relasjoner (Levin & Ellingsen, 2015, s. 115). Det som kan hjelpe barn med selektiv mutisme, er når omgivelsene forstår barnet og når de som er rundt de viser tålmodighet og ikke fokuserer så mye på selve tausheten. På den andre siden er det viktig å få øvd seg på å snakke, og at dette skjer med personer de føler seg trygge på (Johnson & Wintgens, 2013, s. 5).

Det som danner grunnlaget for kommunikasjonen, er relasjonen som alltid skal komme først (Omdal H. , 2016, s. 33). Målet i denne fasen er å danne tillit (Levin & Ellingsen, 2015, s. 115). Det blir dermed sett på kommunikasjonsteori før vi går innpå tillit. Relasjonsarbeid er sentralt for en miljøterapeut i skolen, og det er spesielt viktig at en ser helheten i problematikken. Dette vil vi ta for oss gjennom store deler av oppgaven fordi en alltid inngår i en eller annen relasjon, og dette kan oppleves som utfordrende for barn med diagnosen.

3.3 Kommunikasjon og tillit

Måten en kommuniserer til barnet på, kan være med på å gjøre det lettere for barnet å prate, eller ha motvirkende effekt (Kristensen, 2005, s. 20). Videre skriver hun (2005) at defokusering er et viktig element i kommunikasjonen med barn med selektiv mutisme (s. 22). Diagnosen har forbindelse med sosial angst som handler om å komme i fokus for andres oppmerksomhet (Kristensen, 2005, s. 22), mens defokusert kommunikasjon nettopp handler om å ta bort dette fokuset. Kommunikasjonsformen er utformet etter flere møter med barn som har diagnosen og deres familier med erfaringer. Den inneholder faktorer som hemmer og fremmer tale i behandling, men kan også brukes av alle som møter barn med denne diagnosen.

- Kontaktregulering – reguler blikkontakten ved å se mer på aktiviteten en holder på med enn direkte på barnet. Sitt heller ved siden av barnet en rett over.
- Form og tema – unngå å stille direkte spørsmål og bruk dialog med lite kommunikativt meningsinnhold som f.eks. tellelek. Presiser at det er greit å si noe som ikke er korrekt.
- Oppretthold «dialogen» - unngå å ta over samtalen eller å avslutte den. Legg heller inn små pauser slik at barnet får tid til å respondere.
- Reguler reaksjonen når barnet begynner å snakke – for mye oppmerksomhet når barnet først snakker kan forsterke frykten. Dermed må en ta det som en selvfølge hvis barnet snakker (Kristensen & Ørbeck, 2021).

Denne måten å stå i tausheten på kan være utfordrende for den voksne, men det kan være det som gjør at barnet vil tørre å prate (Kristensen, 2005, s. 20). Det står lite omtalt om defokusert kommunikasjon i litteratur, så det er trolig lite kjent blant miljøterapeuter som ikke har undersøkt dette fagområdet. Selv har vi ikke hatt om selektiv mutisme i utdanningen vår og diagnosen er fortsatt omtalt under elektiv mutisme i ICD-10. Den diagnosen handler om at barnet velger å ikke snakke (Verdens helseorganisasjon, 2011, s. 397).

Selv om barna med diagnosen er tause, så kan de nytte seg av kroppsspråket for å kommunisere med andre. Ifølge Gjørund og Huseby (2015) sier ofte ansiktsuttrykk og blikk mer enn ord. Dette kalles ikke-verbal kommunikasjon som er bevegelser og uttrykk en nytter (s. 83). Dette nevner også Jensen, (2009) alt en gjør kan ses på som kommunikasjon, og

kommunikasjon er mer enn ordene vi nyter og kroppsspråket vårt (s. 27). Med bakgrunn av dette vil vi bruke kommunikasjonsteori for å se hvordan miljøterapeuten i skolen kan bruke denne kunnskapen i møte med brukergruppen.

Videre i grunnlagsdokumentet står det at arbeidet en har mellom brukeren og miljøterapeuten skal baseres på tillit. Sosialarbeideren kan bidra til å danne tillit gjennom arbeidet ved blant annet en god kommunikasjon (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 5). En sosialarbeider skal kunne utvikle gode relasjoner til sine brukere som er med på å danne en god tillit. Ifølge Kleppe (2015) kaller Grimen brukeren for tillitsgiveren fordi brukeren danner tillit til sosialarbeideren sin kompetanse for å kunne hjelpe (s. 148).

Det å skape god tillit for barn med selektiv mutisme må skje igjennom en tillitsfull og trygg relasjon med voksne. En anbefalt metode er å ha en nøkkelperson sammen med barnet i ulike situasjoner som kan trygge barnet og dette må gjøres innenfor et angstnivå barnet kan håndtere (Kristensen, 2005, s. 23). Denne trygge voksne kan ifølge Wallroth (2011) være en stabil tilknytningsperson og fungere som en trygg base. Det kan bidra til at barnet klarer å oppdage nye muligheter (s. 31). Denne kunnskapen er viktig i møte med barnet som føler seg utrygg i visse situasjoner, som fører til taushet og denne voksne kan være en miljøterapeut.

3.4 Empowerment og brukermedvirkning

Videre står det i grunnlagsdokumentet at brukerens egne ressurser kan bli tatt i bruk så det i størst mulig grad skal være mulig å få innflytelse og ansvar for eget liv (Fellesorganisasjonen, 2019, ss. 10-11). Dette handler om empowerment, som kan være et viktig verktøy i møte med barnet. Empowerment er å styrke de som står i en avmaktsposisjon slik at de kan få bedre selvbilde, økt selvtillit, ferdigheter og kunnskaper. Gjennom denne styrkingen kan de få kraft til å komme seg ut av posisjonen de er i og få makt, styring og kontroll over eget liv (Askheim, 2012, s. 12).

Som nevnt tidligere i oppgaven har barn med selektiv mutisme mange utfordringer som gir konsekvenser for læring og sosiale forhold. Når disse utfordringene er til stedet, er det viktig å tenke på hvilke muligheter barnet selv har for å kunne få bedre kontroll og oversikt over egne styrker. Disse barna står i en slik avmakt fordi det hindrer de i å ha full deltakelse på blant annet skolen. Derfor vil vi nytte oss av empowerment og hvordan dette kan bli brukt som et verktøy for å hjelpe barna. Videre ser vi på brukermedvirkning og hvordan dette kan bidra til at barnet lettere kan få lysten til å kommunisere med andre.

Yrkesutøvere sitt ønske om å hjelpe barnet skal ikke stå i veien for å lytte til barnets egne ønsker om tiltak og meninger (Omdal H. , 2016, s. 120). Dette omtales som brukermedvirkning og er nedfelt i flere lover og rammeplaner, blant annet opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 1998), og i kunnskapsløftet (Kunnskapsdepartementet, 2006). Det står også i FNs barnekonvensjon at barn med selektiv mutisme er sikret retten til å kommunisere og uttrykke seg på den måten som barnet kan beherske (Omdal H. , 2016, s. 37).

Videre skriver Omdal (2016) at tausheten kan gå utover brukermedvirkning og at lærere bør være bevisste over hvordan de kommuniserer til andre barn i klassen om tilstanden. Dette burde gjøres på en optimistisk og positiv måte for at klassen skal forstå at barnet ønsker å bli pratet til selv om de ikke får svar (s. 120). Vi vil dermed se på hvilken form for brukermedvirkning brukergruppen har i skolen. Videre ser vi på toleransevinduet som kan bidra til forståelse for barnet og den voksne.

3.5 Toleransevinduet

Toleransevindu-modellen handler om aktivering og et behov for regulering og reguleringsstøtte. Det dreier seg om en sone eller et spenn som handler om aktiveringen, denne aktiveringen skal ikke være for høy eller for lav (Nordanger & Braarud, 2017, s. 38). Dersom en ikke utvikler toleransevinduet på rett måte kan det bli skjevutvikling som fører til at toleransevinduet blir smalt. Dette gjør at en lettere kommer opp i hyperaktivert eller ned i hypoaktivert tilstand. Når en kommer opp i hyper kan en blant annet føle på aggresjon, uro og en kaosfølelse. I hypo kan en føle på tomhet, nedstemthet og handlingslammelse (Nordanger & Braarud, 2017, ss. 85-86). Barn med selektiv mutisme snakker når de er i trygge situasjoner og sammen med sine omsorgsgivere, men når de er i andre situasjoner eller sammen med andre mennesker blir de tause.

Tilliten en har til omsorgsgivere kan bidra til å redusere ubehag og dermed er trygg tilknytning grunnleggende for den videre utviklingen av regulering (Nordanger & Braarud, 2017, s. 49). En kan dermed tenke at reguleringen ikke er ferdig utviklet i situasjoner der barnet kan føle på sosial angst. Hvordan miljøterapeuten og brukergruppen kan bruke dette som et verktøy i skolen er dermed noe vi kommer til å se på.

3.6 Marginalisering

Til slutt skal vi se videre på hvordan sosialt arbeid er mer enn å utøve individuell hjelp. Det handler også om å tydeliggjøre et forhold i samfunnet som kan bidra til ekskludering og marginalisering og hvordan en kan motvirke disse (Berg, Ellingsen, Levin, & Kleppe, 2015, s. 19). Marginalisering handler om at en person ikke er integrert i samfunnet, men befinner seg på utsiden. Personen har ikke en klar identifisering i sosiale grupper (Raaheim, 2019, s. 279). Med kunnskap om selektiv mutisme og hvorfor noen barn er tause kan vi skape en felles forståelse som anerkjenner bakgrunnen til tausheten som kan hindre marginalisering. Dette er bakgrunnen for hvorfor vi skal se på dette perspektivet videre i oppgaven.

4.0 Forskning på feltet

Dette kapittelet presenterer forskning på feltet som er relevant for dypere forståelse av problemstillingen. Vi valgte mest engelske fagfelleverderte forskningsartikler fordi vi fant mer aktuell informasjon knytt til vår problemstilling.

Dersom en ikke hjelper barn som har selektiv mutisme vil diagnosen vedvare gjennom oppveksten, og det vil påvirke deres selvtillit og sosialisering negativt (Schwartz, Sheridan, & Freddy, 2006, s. 44). Likevel skal en ikke diagnostisere i overgangsperioden fra barnehage til skole fordi det er vanlig med forbigående mutisme i denne perioden (Cohan, Price, & Stein, 2006, s. 342). Forskning viser at tidlig inngrep kan bidra til at barnet bryter ut av tausheten (Schwartz, Sheridan, & Freddy, 2006, s. 46). Dette kan læreren bidra med ved å gradvis kreve svar fra barnet i en hastighet de tolererer for at barnet ikke skal føle seg presset som kan ha motvirkende effekt. Barn som opplevde et press før de var trygge og klar fikk et sterkere behov for å ikke snakke (Omdal & Galloway, 2008, s. 78).

Når det kommer til behandling av selektiv mutisme hos barn viser en pilotstudie at defokusert kommunikasjon og en trappetrinnsmetode resulterte at seks av syv barn begynte å snakke fritt i alle situasjoner etter 14 uker. Denne metoden ble gjort med et spill som krevde enkel verbal kommunikasjon fra barnet. Spillet startet med foreldre og terapeuten hjemme, og gradvis utvidet de det med lærere og andre elever i skolen sammen med terapeuten (Kristensen & Ørbeck, 2021). Et behandlingstilbud er viktig for barn med denne diagnosen, da det kan oppstå sosiale problem. Andre tilbud som viste seg å være nyttige er blant annet leketerapi og tidlig intervensjon som ergoterapi, taleterapi, auditiv integrasjon og kunstterapi. Det kan også opprettes et individuelt skoleprogram sammen med foreldre, lærere og terapeuter (Schwartz, Sheridan, & Freddy, 2006, s. 47).

En annen undersøkelse av behandling versus venteliste med 24 barn med selektiv mutisme fra 3-9 år viste betydelig økning av tale med de som fikk behandling, mot ingen endring for de på venteliste. Når de derimot fikk samme behandling viste oppfølgingen etter fem år at 70% av deltakerne fra begge studiene ikke lenger fylte diagnosekriteriene, 13 % hadde fortsatt diagnosen og 17% viste bedring (Kristensen & Ørbeck, 2021).

Forskningen på feltet viser at det er viktig med tidlig inngrep for å skape bedring for barna med har selektiv mutisme. Det nevnes blant annet defokusert kommunikasjon som en god måte å kommunisere med brukergruppen på og til bruk i behandling. Det viser seg at de som fikk behandling opplevde betydelig bedring. Behandlingstyper som viste seg å være nyttige er leketerapi og ergoterapi, taleterapi, auditiv integrasjon og kunstterapi. Uten behandling kan diagnosen vedvare gjennom hele oppveksten og får store konsekvenser sosialt.

5.0 Metode

I denne delen vil vi begrunne vårt valg om å gjøre en dokumentstudie av «stillebarn.no». Vi ønsker å få frem brukerperspektivet, og anså det som viktig å fremstille materialet fra denne siden. Ved å analysere disse historiene fra personer som har erfaring med diagnosen fant vi mønster i hvordan brukerperspektivet fremstiller at miljøterapeuten kan hjelpe barnet på en god måte i skolen. Det er derimot viktig å tenke over at funnene gjelder et visst antall personer, og ikke angår alle som har selektiv mutisme. I prosessen for å finne relevant forskning har vi søkt på selektiv mutisme og sosial angst på norsk og engelsk. Vi har brukt Oria for å finne fagfellesvurderte forskningsartikler.

5.1 Dokumentstudie

Det er mange fordeler med dokumentstudie, blant annet tilgjengelighet. Når en ønsker å undersøke et sensitivt tema bør en vurdere dette (Åm & Frøyhaug, 2021, s. 186). Vi anså det som vanskelig å få tilgang til informanter som har denne erfaringen, og siden vi ville få frem brukerperspektivet tenkte vi at det kunne være utfordrende å få tak i materiale på annet vis. Samtidig synes vi det var viktig å gi «stillebarn.no» en stemme.

Som Tjora skriver, er dokumentstudier ment for å gi informasjon om et saksforhold (Tjora, 2017, s. 183), som i denne sammenhengen er en studie gjort fra historier som er sendt inn og samlet på nettsiden «stillebarn.no». Når vi bruker dette som kilde må vi tenke på når, hvor og for hvilke lesere og formål det er skrevet (Tjora, 2017, s. 183). Historiene vi har analysert er ganske nylig innsendt mellom 2018-2020 som gjør at prosjektet baseres på nyere innsendte bidrag. Personen bak nettsiden har selv vært et stille barn og har egne barn som også er det. Hun ønsker blant annet mer fokus på hvordan en kan møte disse barna og hjelpe de med god tilrettelegging. Tidlig innsats er også presisert over beskrivelse av forfatteren av nettsiden. Målet hennes med nettsiden er å spre kunnskap om feltet og dele erfaringer. Vi har dette målet til felles, å gi de stille barna en stemme. Dette kan bidra til nødvendig kunnskap til yrkesutøvere som kan møte på dem iblant annet skolen.

5.2 Utvalg

Alle tekstene som er inkludert i utvalget er skrevet fra ulike mennesker som har erfaring med selektiv mutisme. Fra barn eller voksne med diagnosen til yrkesutøvere og pårørende. Hovedfokuset i analysen er fra brukerperspektivet, men noe fra pårørende og yrkesutøverens perspektiv var nødvendig for å besvare problemstillingen. Dette utvalgskriteriet sikret at dokumentstudien inneholder den erfaringen og kunnskapen som behøves for å gi oss informasjon som er adekvat til forskningsspørsmålene.

5.3 Analyse

Vi har gjort en kvalitativ analyse som handler om å redusere datamengde og få oversikt over materialet fra «stillebarn.no». Videre ble det analysert etter en abduktiv tilnærming som sikret oss et bredere utvalg av teori for å tolke empirien på best mulig måte. Denne tilnærmingen innebærer at vi starter fra empirien, men har en forforståelse av teorier og perspektiv før og underveis i studien (Tjora, 2017, s. 256). I forkant av analysen hadde vi mye av det teoretiske perspektivet klart. Det inneholdt litteratur om selektiv mutisme, kommunikasjon, relasjonsarbeid og empowerment. Underveis og etter datamaterialet sto klart, føyde vi til toleransevinduet, tillit, brukermedvirkning og rollen som miljøterapeut i skolen. Kodingen ble gjort manuelt på et felles dokument der relevante empiri fra nettsiden ble lagt under og analysert under tre kategorier: utfordringer, tilrettelegging og pårørende. Dette utgjorde forskningsspørsmålene i oppgaven for å kunne bringe frem de viktigste elementene vi fant i dokumentstudien.

5.4 Etikk

Historiene fra «stillebarn.no» er anonymisert når det angår barn under 18 år. Vi har også valgt å ikke gå ut med navn og omtaler alt datamateriale som *Stillebarn* i funndelen. Det er heller ikke relevant med personopplysninger for å forstå budskapet i oppgaven. Det som står på nettsiden, er også et offentlig dokument som alle har tilgang til.

5.5 Metodekvalitet

I kvalitativ forskning benyttes ofte tre kvalitetskriteriene pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet. Pålitelighet handler om hvorvidt det som blir hentet inn som empiri er pålitelig, og hvordan en analyserer denne empirien opp mot teorien, mens gyldighet omhandler hvorvidt de svarene som vi får gjennom forskning svarer på spørsmålet i problemstillingen (Tjora, 2017, ss. 231-232). Vi valgte å ta utgangspunkt i brukerperspektivet fordi det gjorde det sannsynlig å treffe på problemstillingen som gir god pålitelighet. Dersom vi hadde valgt det fra miljøterapeutens side, hadde vi trolig gått glipp av den viktige kunnskapen som ligger til brukerkunnskapen. Et annet moment som skapte pålitelighet, er at forskingen ikke har blitt påvirket av forskereffekten og vi slipper å bruke eventuelle informanter sin tid for å anskaffe materialet. Forskereffekt er den påvirkningen vi ville hatt på den vi studerte (Tjora, 2017, s. 258). Dermed er det våres tolkning av det som står i historiene, og ikke noen annens innvirkning på hvordan vi tolker brukerperspektivet.

Til slutt tar vi for oss generaliserbarheten som handler om hvorvidt forskningen er relevant utover det som har blitt undersøkt (Tjora, 2017, s. 258). Temaet vi har tatt for oss gjelder nok mange av barna med diagnosen i skolen, men som nevnt er det viktig å understreke at dette er en analyse basert på vårt utvalg av empiri. Det kan dermed tenkes at dersom noen andre hadde gjennomført denne analysen, kan utfallet blitt noe annet og generaliserbarheten kan dermed være begrenset.

5.6 Metodekritikk

Vi nyttet ikke det digitale koding programmet, det kunne muligens bidratt til at det ble mer systemert, men grunnet vår manglende erfaring innenfor området var det naturlig å velge en manuell analysemetode. Samtidig var vi trygge på at vi hadde informasjonen tilgjengelig siden vi gjorde en dokumentstudie av nettsiden «stillebarn.no», og hadde et fellesdokument med dataanalysen. Det var også begrenset med element siden vi valgte å gjøre en ren dokumentstudie av en spesifikk nettside, som kan ha hatt innvirkning på resultatet. Dersom vi hadde gjort intervju, kan det hende vi hadde fått andre resultater og funnet større mønster i analysen. Derimot har vi prøvd å finne litteratur som støtter opp mot våre funn og det er vanskelig å forutsi om resultatet hadde blitt bedre.

6.0 Funn

Studien søker kunnskap om hvordan en miljøterapeut kan hjelpe barn med selektiv mutisme på en god måte i skolen. Med dette som utgangspunkt har vi valgt forskningsspørsmål som vil svare på problemstillingen. Først handler det om utfordringer de kan møte på, deretter tilrettelegging og avslutningsvis om hvordan miljøterapeuten kan samarbeide med pårørende.

6.1 Hvilke utfordringer opplever barn med selektiv mutisme i skolen?

I *Stillebarn* fortelles det om en elev som opplever å bli hengt ut foran klassen med å si «[...] her sitter han stille og regner rett». Eleven følte da at det ble gitt skryt over noe hen selv ser på som et handikap og ble dermed oppfattet på en annen måte for eleven med selektiv mutisme. Et annet eksempel som blir nevnt er en elev som opplevde å bli straffet for at hun ikke klarte å snakke i timen. «Jeg fikk som straff at jeg ikke fikk bli med på bonustimen på fredagene [...] måtte sitte inne og gjøre matteoppgaver, mens de andre var ute og lekte, spilte bordtennis og koste seg».

I *Stillebarn* poengteres det at «... for rask tilvenning til barnehagen kan være så vanskelig at de slutter å snakke». Videre viser *Stillebarn* at det også er en sammenheng med diagnosen og matveien. En mor fra *Stillebarn* forteller om barnet sitt: «[...] når det kommer til ernæring har dette vært en stor utfordring, da han er ekstremt selektiv også på dette området». Han holder seg til den maten som er «[...] trygt og kjent» og prøver sjeldent noe nytt. Hos en annen elev har tilsvarende blitt nevnt og forklarer at hun: «[...] sliter også veldig i matveien, er selektiv og spiser kun noen få matvarer».

Videre hevder *Stillebarn* at introverte og sensitive får ny energi når de er alene og får pause. De viser til toleransevinduet som en god modell for å illustrere hva som kan skje dersom barna blir overstimulerte. Videre står det at «[...] mange sensitive og introverte kan ha et smalere toleransevindu, og må derfor ha alenetid, slik at barnet kan holde seg innenfor sitt toleransevindu.» De skriver at det er viktig for en sunn utvikling der barnet får lære og utforske. *Stillebarn* viser at «[...] mange barn med selektiv mutisme kan også være særlig sensitive.» Ifølge *Stillebarn* kan god tid til tilvenning være beskyttende mot utrygg tilknytning, og dette er «spesielt viktig for sårbare barn».

Stillebarn forteller fra yrkesutøvers side at det kan være vanskelig å få inn dyktige lærere som har evnen til å kunne se de stille barna. De skriver at en bør unngå forskjellige lærere, men at dette ikke er enkelt å utføre selv om det er ønskelig å ha en fast lærer. Videre ser yrkesutøver på tid som en utfordring for lærer og eleven: «*mye handler om å gi barnet tid og trygghet, for så å utfordre i trygge omgivelser*».

Vi ser dermed at historier fra *Stillebarn* reflekterer at for rask tilvenning til barnehagen kan være så utfordrende at barna blir tause. De viser også til at barna blir misforstått på skolen, og de kan oppleve å få skryt eller straff for sin taushet. Videre legger de vekt på at det er behov for stabile lærere med god kunnskap som de føler seg trygg på. Det blir også fremstilt at de kan være selektive i matveien og trenger tid til innhenting av ny energi i løpet av en skoledag.

6.2 Hvordan kan miljøterapeuten tilrettelegge for barnet?

Stillebarn viser eksempel på at det å kjenne barnet og dets behov er viktig for å kunne kartlegge når og i hvilke situasjoner barnet går i frys. En må ha «... *kunnskap om hva som utløser frykt, [...] mulighet til å skjerme barnet og det må jobbes med situasjonene hvor barna strever*». Eksempelvis nevner *Stillebarn* at det kan være nyttig dersom en «[...] *åpent kan dele med klassen om hvordan det er å leve med selektiv mutisme, hvorfor man reagerer med frykt, og hva man har behov for*». Barn med selektiv mutisme kan oppleve å ikke få den tilretteleggingen de trenger «[...] *som ofte handler om mer tid, trygghet, og mindre grupper med stor voksentetthet*». Dette med mindre grupper kommer også frem i et annet eksempel der mor forteller at de f.eks. spilte brettspill i mindre grupper: «*da var han mye tryggere [...] de kunne fortelle at han hadde både ledd og sagt et ord eller to i gruppen*».

I *Stillebarn* nevnes det at «*digital læring kan gi de stille barna mange flere muligheter til deltakelse på skolen.*» Et eksempel er testing av leseferdigheter, hvor barnet selv kan lese inn på opptak/video hjemme. De viser dermed at barnet har muligheten til å kunne bestemme om den skal spilles av for klassen eller kun læreren. Videre vises det til at en kan tilrettelegge for barnet ved å la barnet få sitte bak i et hjørne, da dette kan bidra til at barnet får et overblikk. Det hevdes også at en forutsigbar skolehverdag kan være gunstig. Det nevnes at å rekke opp

handen og vise hva man kan foran alle kan være vanskelig. «*Heldigvis er det andre måter å vise sin kunnskap og sitt engasjement. Man kan like gjerne tegne, skrive og jobbe sammen i par*».

Det å ha en forståelsesfull lærer, som hører på barns mening kan være noe av det viktigste ifølge *Stillebarn*. En elev forteller at «*nå som jeg vet at læreren min støtter meg, får jeg mye mer motivasjon til å utfordre meg selv*». Det kan være motiverende for eleven å ha denne tryggheten i en voksen, eleven legger til at «*hver gang jeg har klart noe jeg synes er skummelt, [...] så forteller jeg det til læreren min, og hun jubler sammen med meg*».

En mor forteller om en ansatt på avdelingen som barnet hennes knyttet seg til: «*Han kommuniserte litt med denne ansatte. Iblant med språk – andre ganger kun med mimikk. De andre voksne i barnehagen snakket han ikke til*».

Historiene fra *Stillebarn* viser dermed at barn med selektiv mutisme trenger tid og en god tilvenningsperiode. Videre viser de at alternativ læring og forståelse er viktig i arbeidet med disse barna. For å kunne tilrettelegge best mulig for disse barna er det viktig med trygge og stabile voksne med kunnskap om diagnosen.

6.3 Hvordan kan man samarbeide med pårørende?

Stillebarn legger vekt på viktigheten av et godt samarbeid mellom foreldre, skole og samarbeidspartnere. «*Heldigvis har skoleledelsen og lærere deltatt aktivt siden første skoledag. De har vært med på tverrfaglige møter med oss, PPT og BUP*». På grunn av det gode samarbeidet med skolen forteller moren til gutten at: «*takket være dette, har han vist stor fremgang*». Det har også gjort at han har begynt å snakke med alle i klassen.

Videre forteller en annen pårørende hvordan det gode samarbeide skapte mulighet for utvikling og fremgang dersom en får hjelpen i tide. Samarbeid er også viktig med andre instanser, og *Stillebarn* kommer med et godt eksempel på dette. Et barn med selektiv mutisme har ikke blitt forstått på tolv år, før Norge stengte og gutten måtte begynne med hjemmeskole.

Mor forteller at hun satt seg ned sammen med han og brukte god tid uten å presse han. «*De brukte praktiske metoder for læring og lot han lære på den måten han forsto. Han opplevde nå mye mestring og fikk masse ros og anerkjennelse, da han fikk lære på en måte han forstår, praktisk og kreativt.*» Etter at BUP fikk vite dette fikk sønnen diagnosen selektiv mutisme.

Ifølge *Stillebarn* er det viktig å komme tidlig inn med tiltak som individuell veiledning av barnet og veiledning til de voksne. Det nevnes også at det er viktig at fagpersoner i barnehagen og PPT forstår alvoret tidlig. Til slutt vil vi nevne at i *Stillebarn* kommer det frem at selektiv mutisme ikke bare er utfordrende for vedkommende som får diagnosen, men også for hele familien. «*Heldigvis er det mulig med utvikling, forandring og fremgang hvis man får den hjelpen man trenger i tide.*»

Stillebarn sine historier fremstiller dermed at det er viktig med et godt samarbeid med pårørende og andre instanser. De viser til at et godt samarbeid har gjort det mulig for fremgang og utvikling for barna med selektiv mutisme. Samtidig vises det at gode teknikker og metoder kan bidra til at barnet føler mestring faglig. Videre viser de at tidlig veiledning er viktig og at denne diagnosen også preger familien. De viser også til at for rask tilvenning kan føre til at barnet forblir taus.

7.0 Diskusjon

Innledningsvis i oppgaven ble problemstillingen vår delt opp i tre ulike forskningsspørsmål. Vi har derfor delt opp kapittelet i disse tre som til sammen gir oss svaret på problemstillingen om hvordan en miljøterapeut kan hjelpe barn med selektiv mutisme i skolen. Først vil vi finne svar på hvilke utfordringer barna opplever, deretter går vi over på hvordan en kan tilrettelegge og avslutter med hvordan en kan samarbeide med pårørende. Alle kapitler tar basis i funn fra forrige kapittel.

7.1 Utfordringer

Vi undersøker hvilke utfordringer barn med selektiv mutisme opplever i skolen. Sett i lys av erfaringskunnskapen fra 6.1 ble det tydelig at for rask tilvenning kan føre til at barnet blir taust. Videre viser funn at barna opplever å bli misforstått og straffet for sin taushet. Bruerkunnskapen viser også at de har behov for stabile og trygge lærere, og at barna trenger tid for innhenting av energi. Den viser også at barna kan være selektive i matveien.

På basis av erfaringskunnskapen viser at for rask tilvenning til barnehagen kan være så utfordrende for barnet at de blir tause. Samtidig viser forskning at en ikke skal diagnostisere selektiv mutisme i overgangen mellom barnehage til skole fordi det er vanlig med forbigående mutisme i denne perioden (Cohan, Price, & Stein, 2006, s. 342). Dermed er det viktig med en god balanse mellom hjelpetiltak dersom det blir en vedvarende taushet. Samlet ser vi samstemthet i brukerkunnskapen og faglitteraturen når det kommer til tidlig innsats. Vi ser også at det kan være forebyggende og viktig i forhold til om barnet kommer ut av tausheten eller ikke.

Fra funndelen vet vi at erfaringskunnskapen forteller at barn med selektiv mutisme føler seg misforstått av yrkesutøver som gir skryt eller straff ved taushet. Ifølge faglitteraturen så kan barn med diagnosen ha følelsen av at andre tror de er stille med vilje og ønsker å være vanskelig, men det er ikke tilfelle (Johnson & Wintgens, 2013, s. 17). Dette kan gjøre det vanskelig for barna å oppnå relasjoner på skolen og setter vi dette i lys av Levin og Ellingsen (2015) faglitteratur *i relasjon* så må en forholde seg til andre som er på skolen, og en sender ut ulike signaler på dialog som kan være avvisende eller åpen (s. 113). Ut ifra dette kan vi forstå

erfaringskunnskapen som en form for marginalisering fordi barna kan bli holdt utenfor ved å ikke føle seg forstått og integrert i samfunnet (Raaheim, 2019, s. 279), men dersom yrkesutøvere har rett kunnskap om diagnosen kunne dette vært unngått. Videre ser vi på basis av erfaringskunnskapen kan barna også ha utfordringer når det kommer til mat og dette bør tas hensyn til slik at de kan føle seg gjeldene på flere områder og kan tilføye kunnskap om at barna kan ha flere utfordringer enn bare tausheten.

Det generelle inntrykket fra erfaringskunnskapen viser at det er viktig med faste lærere som har kunnskapen til å se barnet bak tausheten, men at dette er vanskelig å oppnå. I en melding til Stortinget står det at sosionomer i skolen kan bidra til bredere kompetanse og avlaste lærere i konflikter som kan komme av manglende oppfølging av psyko-sosiale problemer (Kunnskapsdepartementet, 2009-2010, s. 50). Vi kan dermed tenke oss at en miljøterapeut kan hjelpe til med sin sosialfaglige kunnskap og være en avlastning for lærere ved at barnet også kan føle seg trygg dersom lærer blir borte. Sett i lys av faglitteratur handler dette om at miljøterapeut jobber *med* relasjon ved å styrke barnet sine relasjoner (Levin & Ellingsen, 2015, s. 113), med lærer og medelever.

Videre viser brukerkunnskapen at sensitive og introverte trenger pause og tid for seg selv for å innhente ny energi, og at barn med diagnosen ofte er sensitive. Sett i lys av faglitteraturen kan de som er i en utrygg situasjon falle utenfor toleransevinduet sitt (Nordanger & Braarud, 2017, ss. 85-86), og dette ser vi kan være et kjennetegn når barna blir tause. I en lærebok nevner Nordanger og Braarud (2017) at de med smalere toleransevindu har lettere for å gå opp i hyper eller ned i hypoaktivert tilstand (ss. 85-86), men dersom barnet har trygge omsorgspersoner kan det bidra til å minske ubehag som kan føre til utvikling av regulering (s. 49). Likevel viser forskning at en gradvis skal kreve svar fra barnet med selektiv mutisme, men være bevisst at det kan ha motvirkende effekt dersom barnet opplever for mye press (Omdal & Galloway, 2008). Dette kan også ses i faglitteraturen til Kristensen (2005) som nevner at måten en kommuniserer med barnet kan gjøre det lettere for barnet og snakket, eller ha motvirkende effekt (s. 20). Faglitteraturen hennes nevner også at en kan hjelpe barnet til å bli tryggere i ulike situasjoner, og at dette må gjøres innenfor et angstnivå som barnet klarer å evne (s. 23).

På bakgrunn av analysen og undersøkelsen av forskningsspørsmålet kan vi så langt konkludere med at erfaringskunnskapen og faglitteraturen viser samstemthet ved at barn med selektiv mutisme i skolen ofte blir misforstått og det kan tenkes at dette kan føre til marginalisering. Videre ser vi at erfaringskunnskapen viser at manglende kunnskap og utskifting av yrkesutøvere er en utfordring for barna og her kan en miljøterapeut være nyttig for bredere kunnskap og avlastning for lærer. Samlet sett ser vi at problemet for barna er å ha full deltakelse i skolen.

7.2 Tilrettelegging

Vårt andre forskningsspørsmål omhandler hvordan miljøterapeuten kan tilrettelegge for barnet. På bakgrunn av erfaringskunnskapen fra 6.2 kom det frem at barna trenger en god tilvenningsperiode og trygg voksen. Videre vises det at alternativ læring og forståelse for diagnosen kan være nyttig. Brukerkunnskapen viser også at barna trenger stabile, forståelsesfulle voksne med god kunnskap som kan jobbe tett med barnet.

Brukerkunnskapen viser at en god tilvenningsperiode og tid kan være det som gjør at en unngår utrygg tilknytning. Dette stemmer overens med faglitteraturen til Kristensen (2005) som skriver at sjenerte barn trenger lengre tid i denne perioden enn det andre barn gjør (s. 24). Videre skriver hun (2005) at det kan bli gjort ved å la foreldrene være til stede i starten, eller barnet kan få delta i mindre grupper og ha kortere dager første tiden. Videre står det i litteraturen at noen kan oppfatte det som overbeskyttende, men poengterer at en er ulike og at det er viktig å skape en forståelse for (s. 24). Vi ser dermed at det er viktig med en felles forståelse tidlig og at en setter inn tiltak allerede i tilvenningsperioden. Dette ses i lys av Johnson og Wintgens (2013) litteratur at en kan tilrettelegge for at barnet kan tilbringe tid på skolen utenom den ordinære skoletiden sammen med sine foreldre (s. 41). Forskning viser også til at det er viktig med tidlig innsats og at dette kan bidra til at barnet bryter tausheten (Schwartz, Sheridan, & Freddy, 2006, s. 46).

Fra funndelen ser vi at brukerkunnskapen viser at det er viktig med en trygg voksen i hverdagen for å kunne utfordre seg selv og føle på motivasjon når en mestrer noe en syns er

utfordrende. Dette støtter Wallroth (2011) som skriver at en trygg tilknytningsperson er som en trygg base og kan bidra til at barnet prøver å oppdage nye muligheter (s. 31). Denne voksne kan være miljøterapeuten. På basis av brukerkunnskapen hevdes det at det er viktig at de voksne har god tid og kan tilrettelegge for å hjelpe barn til å bedre sin situasjon. På basis av faglitteratur er dette hjelp til selvhjelp (Berg, Ellingsen, Levin, & Kleppe, 2015, s. 24). Gjennom hjelp og støtte kan barnet tørre å utfordre seg selv og mestre situasjoner som det kanskje ikke hadde klart alene uten støtte fra en voksen.

Ut fra brukerkunnskapen ser vi at det kan være nyttig dersom det åpent blir delt i klassen om diagnosen og hvordan det er å leve med. Vi tolker dette som en måte å styrke barnets ressurser på som omhandler begrepet empowerment (Askheim, 2012, s. 12). Samtidig skal en være bevisst på at slik informasjon må gis på en positiv måte slik at det ikke går mot sin hensikt og fører til mobbing av barnet. Dette kan vi se i faglitteraturen der Omdal (2016) skriver at lærere bør være bevisste på hvordan de kommuniserer om diagnosen til klassen. Det bør gjøres på en optimistisk og positiv måte slik at klassen får forståelse for at barnet ønsker å snakke og ikke er taus med vilje (s. 120). På denne måten kan barnet med selektiv mutisme føle seg anerkjent.

Dersom andre elever får kunnskap og forståelse for diagnosen kan det gjøre det lettere for medelever å inkludere og hjelpe barnet. Dette belyser også litteraturen til Levin og Ellingsen (2015) som skriver at denne arbeidsmåten med å påvirke de rundt barnet handler om å arbeide med relasjoner for å nå et mål for at barnet skal få oppleve mestring i de ulike arenaene som barnet omgås i (s. 114). Dette støtter også faglitteraturen til Johnson og Wintgens (2013) som hevder at dersom omgivelsene har forståelse så kan det hjelpe barnet, men på den andre siden kan for mye forståelse for tausheten føre til at barna ikke begynner å snakke fordi de ikke får øvd seg (s. 5).

Videre ser vi at brukerkunnskapen viser at det hjelper å være i mindre grupper, da det førte til at barn klarte å kommunisere. Samtidig viser denne kunnskapen at barn med selektiv mutisme trenger tid og trygghet i mindre gruppe. Sett i lys av faglitteraturen påpekes det at å delta i grupper kan gi en følelse av trygghet og et sosialt behov (Gjøsund & Huseby, 2015, s. 26). Annen litteratur som støtter dette hevder at mindre språkgrupper og lekegrupper har vist seg å

få barn til å bryte tausheten. En voksen kan være med på å gi barnet støtte og styrke i situasjoner sammen med andre (Lundahl, Ørbech, & Kristensen, 2009, s. 41). Dette viser også forskning at leketerapi og taleterapi er nyttige behandlingsmetoder i skolen (Schwartz, Sheridan, & Freddy, 2006, s. 47).

7.2.1 Alternativ læring

Erfaringskunnskapen viser at stabile, trygge og kunnskapsrike voksne kan hjelpe barn i faglige og sosiale sammenhenger. Spesialundervisning kan være nødvendig og dette står som et krav i opplæringsloven (§5-1). Det kan bidra til å mestre skolehverdagen, utvikle seg og lære ny kunnskap på lik linje som de andre elevene. Miljøterapeuten kan få en viktig rolle sammen med læreren, og samarbeidspartnere for å hjelpe barnet med selektiv mutisme å få en god, trygg og lærerik skolehverdag på lik linje med andre elever (§9A-4), samtidig som en skal prøve å inkludere barnet i klassen. I lys av teorien står det at en miljøterapeut jobber for å nå målene i opplæringsloven og gjennom de faglige målene så kan eleven danne seg sosial kunnskap (Misund, 2005, s. 27).

Gjennom brukerkunnskapen ble det klart at det er viktig med ulike løsninger for tilrettelegging og dette kan bli gjort gjennom blant annet digital læring eller noe så enkelt som plassering av barnet i klasserommet. Det kan bidra til at barnet får mulighet til å delta mer i skolen ved at de kan få vise sin kunnskap på andre måter. Digital læring kan bli brukt i timene, men en kan også nytte det som et verktøy for kommunikasjon. Verktøyet kan også bli brukt som et hjelpemiddel for brukervedvirkning, fordi barnet kan få frem egne meninger. Det er også en lovfestet rett som står i FN's barnekonvensjon om at barn med selektiv mutisme har rett til å kommunisere på den måten barnet kan beherske (Omdal H. , 2016, s. 37). Det kan også sees som en form for empowerment (Askheim, 2012, s. 12), siden det blir brukt som et verktøy for kommunikasjon og en ressurs som styrker barnet.

Brukerkunnskapen viser at voksne med god kompetanse om diagnosen kan det være til hjelp for å kartlegge hva barnet trenger, og dette belyser også litteraturen at barnet kan danne tillit til miljøterapeuten sin kompetanse for hjelp (Kleppe, s. 148). Dette støtter også litteraturen til Levin og Ellingsen (2015) som nevner at relasjonen mellom miljøterapeuten og barnet er viktig, og *gjennom* relasjonen er målet å bygge tillit (s. 115). Denne relasjonen er den som

skaper grunnlaget for kommunikasjonen (Omdal H. , 2016, s. 33). Vi ser dermed at det er vesentlig at barnet har god tillit til miljøterapeuten for å yte god hjelp. Faglitteraturen belyser at i vårt arbeid jobbes det med forebygging, inkludering og deltakelse (Berg, Ellingsen, Levin, & Kleppe, 2015, s. 24). Vi ser dermed at vi må kjenne barnet godt for å kartlegge før vi kan jobbe mot inkludering og deltakelse. Videre viser erfaringskunnskapen at en kan nytte seg av mimikk. Dette kan være en alternativ måte å kommunisere på når ord blir for vanskelige og som faglitteraturen til Gjøsund og Huseby (2015) nevner, så sier uttrykk og blick mer enn ord (s. 83).

Videre viser erfaringskunnskapen at gode og forståelsesfulle lærere på skolen er viktig for motivering og støtte som kan danne en trygghet som gjør at barna kan utfolde seg. Dette sier også faglitteraturen til Kristensen (2005), at god kommunikasjon kan bidra til at barnet lettere kan prate (s. 20). Videre skriver hun at defokusering er viktig i kommunikasjonen med barn som har selektiv mutisme (2005, s. 22) og forskning viser at defokusert kommunikasjon i behandling fremmer tale hos barna (Kristensen & Ørbeck, 2021). Ifølge Kristensen (2005) så kan det være utfordrende for den voksne å stå i taushet, men at det kan være avgjørende for om barnet tørr å prate (s. 20). Denne kommunikasjonsformen vil dermed være til god hjelp for miljøterapeut på veien til å skape endring og dette kan også bidra til at barnet får tillit. I grunnlagsdokumentet står det at sosialarbeideren kan bidra til å danne tillit gjennom arbeidet med god kommunikasjon (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 5).

Så langt kan vi se at det er samstemthet mellom erfaringskunnskapen og faglitteraturen med at barn med selektiv mutisme har behov for en trygg voksen som har kompetanse om diagnosen. Den trygge voksne kan være miljøterapeuten ved å bygge relasjon og være bevisst på sin kommunikasjon for å skape tillit. Med denne kompetansen kan en kartlegge hvordan en kan hjelpe barnet best mulig. Videre viser studien at alternativ læring, mindre grupper, brukermedvirkning og empowerment som verktøy kan gi barna mulighet for faglig og sosial mestring som kan bidra til mer deltakelse i skolen.

7.3 Pårørende

Funnene av erfaringskunnskapen gjort i 6.3 begrunner viktigheten med et godt samarbeid med pårørende og yrkesutøvere. Dette samarbeidet kan bidra til å hjelpe barnet når det kommer til faglig og sosial læring. Det blir også vist til at en kan finne teknikker som kan være til hjelp for barnet.

Fra brukerkunnskapen kom det frem at samarbeid skapte mulighet for utvikling og fremgang om hjelpen kom i tide, og i lys av litteraturen slår Kristensen (2005) fast at samarbeid er en forutsetning for å kunne hjelpe barna (s. 23). På den andre siden oppfører ofte barna med selektiv mutisme seg annerledes hjemme som kan føre til at samarbeidet mellom foreldre og skolen blir vanskelig. På basis av erfaringskunnskapen ser vi at hjemmeskole utgjorde en forskjell for barnet da en pårørende fikk lære barnet sitt på en måte hen forsto som bidro til mestring. Dette viser hvor viktig det kan være med et godt samarbeid. Dermed er det viktig å ha forståelse for de ulike opplevelsene en kan ha av barnet (Kristensen, 2005, s. 23).

Et slikt samarbeid kan ifølge Johnson og Wintgens (2013) være lettere informasjonsflyt mellom skolen og hjemmet (s. 41). Videre skriver de at samarbeidet er vesentlig for å trygge barnet og dette kan bli gjort gjennom hjemmebesøk (ss. 45-46), da det kan tenkes at dette kan bidra til å øke vennekretsen med tiden. Med basis av brukerkunnskapen vet vi at det er viktig med et godt samarbeid, og å huske at selektiv mutisme også er en utfordrende for resten av familien. Sett i lys av Levin og Ellingsen (2015) handler samarbeidet om brukerens relasjoner til andre mennesker (s. 113), som i dette tilfelle blir pårørende.

Fra erfaringskunnskapen vet en hvor viktig det er å komme tidlig inn med tiltak. Det nevnes også at det er viktig at fagpersoner i barnehagen og PPT forstår alvoret tidlig. Dette støttes av faglitteraturen til Omdal (2016) som nevner at prognosen er dårligere dess lenger tausheten varer (s. 82), noe som forskning også viser til. Dersom en ikke hjelper barna kan det resultere i at diagnosen varer gjennom oppveksten som vil gi dårlig selvbilde og dårligere sosial fungering (Schwartz, Sheridan, & Freddy, 2006, s. 44).

Samlet sett kan en vi se at erfaringskunnskapen og faglitteraturen stemmer overens med at samarbeid med pårørende og andre instanser er viktig. Sammen kan tidlig innsats og godt samarbeid føre til utvikling og fremgang for barnet. Når en samarbeider med pårørende er det viktig å anerkjenne at det er de som kjenner barnet sitt best, og at denne diagnosen også er krevende for familien. En kan nytte seg av pårørende som en ressurs for å hjelpe barnet til å mestre skolehverdagen.

8.0 Avslutning

I denne oppgaven har vi undersøkt hvordan en miljøterapeut kan hjelpe barn med selektiv mutisme i skolen. Vi har særlig sett på forskningsspørsmålene om hvilke utfordringer de opplever, hvordan en kan tilrettelegge og samarbeide med pårørende.

Fra diskusjonskapittelet kom vi frem til at svaret på utfordringer var at barna ofte ble misforstått på grunn av manglende kunnskap om diagnosen og at dette kunne føre til marginalisering. Hvordan en miljøterapeut kan tilrettelegge for barnet handler mye om å være en trygg voksen med rett kompetanse for å kunne kartlegge hvilke behov barna med selektiv mutisme har. Miljøterapeuten kan bli denne trygge voksne med relasjonsarbeid og kompetanse rundt diagnosen. Det er også viktig å være bevisst på kommunikasjon, og her kan defokusering være nyttig. Videre kan miljøterapeuten tilrettelegge med alternativ læring, mindre grupper, empowerment og brukermedvirkning for en bedre skolehverdag. Til slutt fant vi at dersom miljøterapeuten sørger for et godt samarbeid med pårørende og andre instanser kan en komme inn tidlig og sammen få et bedre helhetsbilde av situasjonen.

Vi ser dermed at svaret på problemstillingen om hvordan en miljøterapeut kan hjelpe barn med selektiv mutisme i skolen er å forstå at eleven kan oppleve å ikke ha full deltakelse i skolen. Dette kan føre til marginalisering, og miljøterapeuten kan kompensere for problemet med å være en trygg voksen og tilrettelegge slik barnet er utstyrt med ulike verktøy som kan gi de mulighet for faglig og sosial mestring. Det kan bidra til mer deltakelse i skolen og hindre marginalisering. Ved å sørge for et godt samarbeid med pårørende kan vi få til utvikling og fremgang for barnet med selektiv mutisme. En kan derfor si at pårørende kan bidra som en ressurs for å hjelpe barnet til å mestre skolehverdagen.

På bakgrunn av at analysen er foretatt fra nettsiden «stillebarn.no», vil vi ikke anse dette som et fasitsvar fordi brukergruppen kan ha ulike behov. Likevel vil vi få frem at denne studien kan ha verdi for andre yrkesutøvere som kan møte barn med selektiv mutisme i skolen. Det å ha miljøterapeuter i skolen kan være til stor hjelp for læreren for å bidra til utvikling av kompetanse og til et godt læringsmiljø (Misund, 2005, ss. 17-18). Som vi nevnte i innledning er det lite litteratur rundt diagnosen og det kan dermed bli utfordrende for nye miljøterapeuter å møte disse barna (Omdal H. , 2016, s. 11). Det er dermed et viktig tema å belyse for å skape

mer kunnskap. Dersom denne er på plass kan en komme inn tidlig med hjelpetiltak som tilrettelegging som kan få barnet til å bryte ut av tausheten (Schwartz, Sheridan, & Freddy, 2006, s. 46). Det kan tas hensyn allerede fra tilvenningsperioden i barnehagen.

Videre er det viktig å tenke at tilstanden ikke bare er et problem for individet, men for hele familien og på samfunnsnivå siden barna kan bli holdt utenfor ved å ikke føle seg forstått og integrert i samfunnet. Dette bidraget kan være med på å skape et mer inkluderende samfunn gjennom kunnskap og forståelse av selektiv mutisme. Med riktig kompetanse om diagnosen, utfordringene og hvordan vi som miljøterapeut kan tilrettelegge og samarbeide har vi kom langt i arbeidet med de stille barna. Teorigrunnlaget vårt er sentralt for mange yrkesutøvere i skolen og andre arenaer, og dette bidraget vil dermed ikke være begrenset og kan brukes av flere yrkesutøvere.

Gjennom hele bacheloroppgaven ser vi samstemthet i erfaringskunnskapen og faglitteraturen om selektiv mutisme og innen sosialt arbeid. Vi vil dermed konkludere at «stillebarn.no» er nokså sikker kilde til erfaringskunnskap. På den andre siden har empirien vært avgrenset på grunn av dette og for å få frem en annen side av problemstillingen hadde det vært hensiktsmessig å undersøke miljøterapeutens perspektiv på dette. Det kunne styrket vår gyldighet dersom det var samstemthet.

Bibliografi

- Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Åm, H., & Frøyhaug, M. (2021). Dokumenter som kvalitative primærdata. I I. Stuvøy, G. Tøndel, & A. Tjora (Red.), *En smak av forskning - Bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt* (ss. 185-193). Oslo: Cappelen Damm.
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I., & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid - en grunnbok* (ss. 19-35). Oslo: Univeristetsforlaget.
- Borg, E., Drange, I., Fossetøl, K., & Jarning, H. (2014). *Et lag rundt læreren - kunnskapsoversikt*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Borkman, T. (1976, 09 01). Experiential Knowledge: A New Concept for the Analysis of Self-Help Groups. *The Social service review (Chicago)*, 50, ss. 445-456.
- Cohan, S. L., Price, J. M., & Stein, M. B. (2006, 08 04). Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics. *Suffering in silence : Why a developmental psychopathology perspective on selective mutism is needed*, 27, ss. 341-355. Hentet fra Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics.
- Fellesorganisasjonen. (2019). *FO*. Hentet fra Yrkesetisk grunnlagsdokument: <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Foreningen for selektiv mutisme. (2022, 03 24). Hentet fra <https://www.selektivmutisme.no/>
- Gjørund, P., & Huseby, R. (2015). *To eller flere - basiskunnskaper i gruppepsykologi*. Latvia: Cappelen Damm.
- Gustavsson, U., & Tømmerbakken, N. (2011). *Sosialfaglig arbeid i skolen*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt : kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Johnson, M., & Wintgens, A. (2013). *Hva kan jeg fortelle deg om selektiv mutisme?* Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Kleppe, L. C. (2015). Sosialfaglig kompetanse. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid - en grunnbok* (ss. 139-153). Oslo: Universitetsforlaget.

- Kristensen, H. (2005). Taushet er også tale - Selektiv mutisme hos barn og unge. I *Se meg!* (ss. 17-25). Oslo: Voksne for Barn.
- Kristensen, H., & Ørbeck, B. (2021, 11 22). Tidsskrift for den Norske lægeforening. *Selektiv mutisme hos barn og unge*. Hentet fra Tidsskriftet - den norske legeforening.
- Kunnskapsdepartementet. (2009-2010). *Tid til læring - oppfølging av Tidsbruksutvalgets rapport*. (Meld. St. 19) Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Meld-St-19-20092010/id608020/?ch=1>
- Levin, I., & Ellingsen, I. T. (2015). Relasjoner i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid - en grunnbok* (ss. 112-124). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundahl, K., Ørbeck, B., & Kristensen, H. (2009). *Selektiv mutisme hos barn og unge - en veileder for pedagogisk-psykologisk tjeneste*. Jaren: HTR Grafisk Senter.
- Misund, B. I. (2005). *Miljøarbeid i skolen - organisasjonens betydning*. Kristiansand : Høyskoleforlaget.
- Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraume - Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Norsk Helseinformatikk. (2021, 12 20). Hentet fra Selektiv mutisme: <https://nhi.no/sykdommer/psykisk-helse/diverse/selektiv-mutisme/>
- Norsk Helseinformatikk. (2022, 03 02). *Norsk Helseinformatikk*. Hentet fra Forekomst av depresjon: <https://nhi.no/sykdommer/psykisk-helse/depresjon/depresjon-forekomst/>
- Omdal, H. (2016). *Når barnet unngår å snakke - selektiv mutisme i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Omdal, H., & Galloway, D. (2008, 05). Could Selective Mutism be Re-conceptualised as a Specific Phobia Of Expressive Speech? An Exploratory Post-hoc Study. *Child and adolescent mental health*, 13, ss. 74-81.
- Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa m.v. (LOV-1998-07-17-61)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringsloven>
- Raaheim, A. (2019). *Sosialpsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schwartz, R. J., Sheridan, M. J., & Freddy, A. S. (2006, 01 02). Selective Mutism: Are Primary Care Physicians Missing the Silence? *Clinical pediatrics*, 45, ss. 43-48.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Verdens helseorganisasjon. (2011). *ICD-10*. Hentet fra F94: Forstyrrelse i sosial fungering med debut i barne- og ungdomsalder: <https://finnkode.ehelse.no/#icd10/0/0/0/2613755>

Wallroth, P. (2011). *Mentaliseringsboken*. Oslo: Arneberg.